

Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga, sociala och medicinska frågor (Rättsliga rådet)

Till berörda som arbetar i utredningsteam
för könskorrigering

Rekommendationer om utlåtanden i ärenden som gäller fastställande av könstillhörighet

Inledning

Det är Rättsliga rådets uppgift att pröva ansökningar om fastställande av annan könstillhörighet och ge tillstånd till operativa ingrepp. Syftet med dessa rekommendationer är dels att se till att ansökningshandlingarna, och därigenom beslutsunderlaget, är av hög kvalitet, dels att begränsa behovet av att sökanden ombuds komplettera sin ansökan.

En person ska efter en egen ansökan få fastställt att han eller hon har en annan könstillhörighet än den som framgår av folkbokföringen, om han eller hon

1. sedan en lång tid upplever att han eller hon tillhör det andra könet,
2. sedan en tid uppträder i enlighet med denna könsidentitet,
3. måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden,
4. har fyllt 18 år,
5. är folkbokförd i Sverige, och
6. inte är registrerad partner.

Om förutsättningarna för fastställelse är uppfyllda får tillstånd ges till att ingrepp görs i könsorganen i syfte att göra dem mer lika det andra könets. Tillstånd får också ges till att avlägsna könskörtlarna. När sökanden är under 23 år får dock tillstånd till att avlägsna könskörtlarna ges endast om det finns synnerliga skäl.

För bedömningen av punkterna 1–3 behövs ett underlag i form av ett utlåtande från en läkare och som regel även en psykolog samt en social utredning, helst utförd av en socionom.

Sökandens upplevelse att tillhöra det andra könet (punkten 1)

När det gäller sökandens upplevelse att tillhöra det andra könet, krävs ett underlag som ger en tydlig bild av den sökandes levnadshistoria, med särskilt fokus på den sökandes könsidentitetsutveckling.

Upplevelsen av att tillhöra det andra könet får inte anses övergående eller hastigt påkommen, utan måste bedömas som varaktig och djupgående. Det fordras en grundlig utredning i detta hänseende, vilken enligt Rättsliga rådets praxis i normalfallet tar ca två år.

Sökandens uppträdande i den önskade könsidentiteten (punkten 2)

Det måste framgå av underlaget huruvida den sökande konsekvent uppträder i den önskade könsidentiteten, bland annat i familjen, i skolan, på arbetsplatsen och i andra offentliga sammanhang (s.k. Real Life).

Tanken är att den sökande ska ha prövat på hur det är att leva i den önskade könsidentiteten. Den upplevelsen ska även ha gett den sökande stöd för att fatta ett välgrundat beslut. Tidsaspekten för Real Life-erfarenheten är enligt Rättsliga rådets praxis minst ett år. I utlåtandet ska Real Life-perioden beskrivas noggrant.

Om sökanden inte levt fullt ut i Real Life behöver skälen för detta redovisas. Det ska vidare framgå under vilken tidsperiod som den sökande säger sig ha den erfarenheten och under vilken period som erfarenheten har kunnat dokumenteras genom möten med sökanden.

Prognosen att sökanden kommer att leva i den önskade könsidentiteten (punkten 3)

Prognosen om den sökande kan förväntas komma att leva i den önskade könsidentiteten även i framtiden ska belysas i utredningen. Även i detta avseende är Real Life-perioden av intresse, exempelvis hur sökanden upplever den.

Komplicerande faktorer som t.ex. psykiatriska sjukdomar eller tillstånd, funktionsnedsättningar eller sociala problem måste anges samt en bedömning göras av eventuellt samband mellan sådana faktorer och ansökan om fastställande. Om det finns något i utredningen som framstår som atypiskt eller motsägelsefullt är det viktigt att problematisera och resonera kring dessa förhållanden samt att redovisa vilka bedömningar som gjorts och dokumentera hur den sökande ser på dessa förhållanden och på framtiden.

Det är viktigt att läkaren tydligt anger sin egen ståndpunkt i frågan om personen måste antas komma att leva i denna könsidentitet även i framtiden. Finns det några betänkligheter i det avseendet ska dessa redovisas. Det ligger i sakens natur att detta är särskilt viktigt om det handlar om en ung person eller då det finns komplicerande faktorer.

Synnerliga skäl för att avlägsna könskörtlarna

Synnerliga skäl för den som är under 23 år och ansöker om tillstånd att få sina könskörtlar avlägsnande kan t.ex. vara att den sökande befaras få allvarliga psykiska problem om han eller hon tvingas vänta flera år innan ingreppet kan utföras. I sådana fall ska läkaren ange sin bedömning av om denna förutsättning är uppfylld och vid behov beskriva och resonera kring dessa omständigheter.

Om Rättsliga rådet vid sin bedömning anser att denna förutsättning inte är uppfylld finns det inget som hindrar att sökanden återkommer med en ny ansökan om detta ingrepp när sådana synnerliga skäl har uppkommit, eller när han eller hon har fyllt 23 år.

Om synnerliga skäl inte bedöms föreligga torde det i praktiken inte vara aktuellt att ansöka om ingrepp i könsorganen i syfte att göra dem mer lika det andra könets eller sterilisering, utan enbart fastställelse av könstillhörighet. Sökanden bör informeras om detta.

Utredningen m.m.

Läkarens, psykologens och socionomens utlåtanden läggs fram i separata dokument. Dessa utlåtanden bör spegla den aktuella situationen, vilket är av särskild vikt när det handlar om en ung person. Läkarens eller utredningsteamets bedömning av ärendet ska framgå. Relevanta remisser, remissvar och journalkopior sammanfattas i första hand och i andra hand ges de in i sin helhet. Socialstyrelsens formulär Ansökan avser tillstånd till fastställande av könstillhörighet fylls i och bifogas ansökningshandlingarna.

Är det något ni undrar över är ni välkomna att kontakta Rättsliga rådets kansli, telefon 075 27 30 00.